

PEDAGOG FAOLIYATIDA PSIXOLOGIYANING O‘RNI

Komiljanova Hilolaxon Nazirjon qizi

Namangan davlat universiteti Pedagogika va psixologiya fakulteti
pedagogika - psixologiya yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘qituvchining kasbiga shaxsiy va psixologik bilimdonligiga qo‘yiladigan mezon va talablar, ta’lim samaradorligini ta’minlashda pedagogning psixologik bilimlarining o‘rni haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Pedagogik mahorat, pedagogik faoliyat, pedagogik talablar, pedagogik mahorat komponentlari, pedagogik zakovat, qobiliyat, pedagogik texnika.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются критерии и требования к личностно-психологическим знаниям профессии учителя, роль психологических знаний педагога в обеспечении эффективности образования.

Ключевые слова: Педагогическое мастерство, педагогическая деятельность, педагогические потребности, компоненты педагогического мастерства, педагогический интеллект, способности, педагогическая техника.

ABSTRACT

This article discusses the criteria and requirements for personal and psychological knowledge of the teacher’s profession, the role of the pedagogue’s psychological knowledge in ensuring the effectiveness of education.

Key words: Pedagogical skill, pedagogical activity, pedagogical requirements, components of pedagogical skill, pedagogical intelligence, ability, pedagogical technique.

Muhim davlat vazifasini «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ni amalga oshirayotgan zamonaviy maktab o‘qituvchisining xislatlari, uning ijodiy faoliyati XXI asrda shakllanib, asosan amaliy ishda, pedagogik tajribalarni egallash jarayonida o‘z rivojlana boradi.

Pedagog faoliyatida psixologiyaning o‘rni beqiyosdir. Chunki har bir pedagog dars o‘tish jarayonida o‘quvchilarining individual psixologik xususiyatlarini bilishi, yangi mavzuni tushuntirayotganda ham umumpsixologik qonuniyatlarni hisobga olgan holda darsni tashkil etishi ta’limning sifatiga ijobiy ta’sir etadi. Pedagogik faoliyat

o'qituvchining o'quvchiga uni shaxs va intellektual jihatdan rivojlanishiga yordam beruvchi ta'limiy va tarbiyaviy ta'sirini o'z ichiga qamrab oladi.[1]

Pedagogik faoliyat ham inson faoliyatining boshqa jabhalari kabi tavsiflanadi. Bu eng avvalo maqsadga yo'nalganlik, motivlashganlik, predmetlilikdir. N.V. Kuzmina ta'rifiga ko'ra, pedagogik faoliyatning muhim jihati - bu uning mahsuldorligidir. Pedagogik faoliyat mahsuldorligining 5 ta darajasi ajratib ko'rsatiladi:

I – (minimal) reproduktiv: pedagog o'zi bilgan narsalarni boshqalarga yetkazib bera oladi;

II – (quyi) moslashgan: pedagog o'z fikrlarini auditoriyaga o'ziga xos jihatlari bilan ma'lum qila oladi.

III – (o'rta) lokal modellashtirilish: o'qituvchi fanning ma'lum bir bo'limi bo'yicha o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarning strategiyasini egallaydi.

IV – (yuqori) o'quvchilar bilimni sistemali modellashtirish; o'qituvchi o'quvchilarda fan malakalarini shakllantirishning yo'l-yo'riqlarini biladi.

V – (eng yuqori) modellashtirilgan tizimli faoliyat va o'quvchilar xulq-atvori.

Bunda pedagog o'z fanini o'rgatishdagi yo'l-yo'riqlarni shunday egallaydiki, natijada u o'quvchi ehtiyojlarida o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'ziga ta'lim berish, o'z-o'zini rivojlantirish vositasi sifatida xizmat qiladi.

Psixologik nuqtayi nazardan o'qituvchi doimiy ravishda o'z bilimlarini oshirish bilan shug'ullanishi zarurdir. Chunki o'qituvchilik mehnatining asosiy xususiyati ham shudir. Pedagog har doim odamlar orasida bo'larkan, u birinchidan, odamlarni ko'pdan beri qiziqtirib kelayotgan haqiqatni o'z qarashlari bo'yicha to'g'ri tushuntirib berishi lozim. Albatta, o'qituvchidagi bu tariqa qarashlar ko'p yillar davomidagi mehnat va hayot faoliyati jarayonida shakllanadi; ikkinchidan, o'qituvchining o'zi axborotlar olish uchun o'quvchilarga nisbatan cheklangan vaqt imkoniyatiga ega; uchinchidan, u o'ta tor doiradagi tengqurlari bilangina bo'lish imkoniyatiga ega bo'lib, ko'pincha o'z kasbiga xos qiziqishlar bilangina cheklanib qoladi.[2]

O'qituvchi nafaqat pedagogik jihatdan balki psixologik tomonlama ham o'z ustida ishlashi zarur. Pedagogning psixologik jihatdan o'z ustida ishlashi deyilganda, uni muntazam ravishda psixologiya fanining turli yo'nalishlaridagi yangi yutuqlar bilan tanishib borishini nazarda tutiladi, ular tarbiya va ta'lim bilan bevosita va bilvosita bog'liqdir. Bu ta'lim psixologiyasi, tarbiya psixologiyasi, yosh davrlari psixologiyasi, differensial psixologiya, ijtimoiy psixologiya, shaxs psixologiyasi shuningdek, psixologiya va boshqa fanlar chegarasidagi tibbiyot, patopsixologiya, psixofiziologiya va psixoterapiya.

Pedagogning kasbiy faoliyati davomida juda zarur jiddiy jihat – bu u o'z-o'zini boshqarishdir, ya'ni o'z psixik holati va xulq-atvorini boshqara olish qobiliyati, murakkab pedagogik holatlarda muqobil harakatlana olishidir. O'z-o'zini

boshqarishning psixologik asoslari bilish jarayonini o'z ichiga oladi, bular: Sezgi, idrok, diqqat, xayol, tafakkur, xotira, nutq shuningdek shaxs xislatlari – xulq atvori, emotsional holati, vaziyatga munosabati. Yuqorida qayd etib o'tilgan psixik jarayonlarda o'z-o'zini boshqarish odam xususiyatlari va holatlari, uning irodasi va ichki tuyg'ulari bilan bog'liqdir. Ma'lumki, ichki tuyg'u barcha psixik holatlarni boshqarishda erkinlik asosi bo'lib xizmat qiladi, iroda bo'lsa xatti-harakatlar quvvati va yo'nalishlarini ta'minlaydi. Ongli ravishda fikrlashni ham boshqarish, uni yanada samaraliroq qilish mumkin.

Hozirgi zamon maktabi muallimlik shaxsi va kasbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan sifat va fazilatlarini egallagan, yangicha fikrlaydigan, ijtimoiy faol pedagoglarni talab qilmoqda.

O'qituvchiga nisbatan o'smirlarning talab va umidlari chet el psixologlari tomonidan tadqiq qilingan bo'lib, A.Djersildning izlanishlariga binoan bolalar quyidagi xarakterga ega bo'lgan o'qituvchilarni afzal hisoblar ekanlar:

- ✓ Mehribon, quvnoq, javobgarlikni his qiluvchi, barqaror insoniy sifatli;
- ✓ Haqiqatgo'y, batartib, halol, boshqalarni hurmatlovchi, tashkilotchilik sifatidagi;
- ✓ Boshqalar manfaatini o'ylaydigan, xalqparvar, sinf ishlarida o'quvchilarga erkinlik huquqini beruvchi, qiziquvchan, ishtiyoqli va ishchan;
- ✓ Yoqimli ovozli, umumiy yoqimtoylik qiyofasidagi o'qituvchi.

Jamiyatning o'qituvchilik kasbiga qo'yadigan asosiy talablarini ko'radigan bo'lsak:

- ✓ yosh davrlari, pedagogik-psixologiya, ijtimoiy psixologiya va pedagogika, yosh fiziologiyasi hamda maktab gigiyenasidan chuqur bilimlarga ega bo'lishi;
- ✓ bola psixik taraqqiyotini, uning ichki dunyosini tushana olishi;
- ✓ O'z ishiga ijodiy yondashishi – kabi talablardir.[3]

Pedagog o'quvchilarni tarbiyalar ekan, o'zining xulq-atvori, yurish-turishi, xullas, butun o'qituvchilik shaxsi bilan o'quvchilarga o'rnak bo'lishi kerak. O'qituvchining har qanday murakkab, nizoli vaziyatlarda ham o'zini qo'lga ola bilishi muhim ahamiyatga egadir. Bu esa pedagogning irodasiga bog'liq.

Xulosa qilib, shuni aytish joizki, o'qituvchining barcha ijobiy, umuminsoniy axloq me'yorlariga mos keluvchi xislatlari o'quv - tarbiyaviy jarayonda katta ahamiyatga ega. Shunday ekan psixologik bilimlarga ega pedagogning dars tashkil etishi ta'limning sifatiga ijobiy ta'sir qilmay qolmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Z.T.Nishanova. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya [Matn] : darslik / Z.T. Nishanova va boshq. - Toshkent: " O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati " nashriyoti, 2018. - 600 b.
2. Davletshin M.G. va boshqalar. «Yosh davrlar va pedagogik psixologiya». -T.: TDPU. 2009.
3. Nishanova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlash.-T.: Fan. 2003.